

"כל צעירה ערבייה שנייה נמצאת במצב של חוסר מעש - לא עובדת או לא לומדת"

37% מהצעירים הערבים בני 1923 בישראל מוגדרים כ"חסרי מעש" - מצב שעלול להוביל לדיכאון, עוני ועבריינות ולהגדלת הנטל על המשפחה ועל המדינה ■ נסרין חדאד חאג' יחיא מהמכון הישראלי לדמוקרטיה: "צעירים ערבים חיים במציאות של הזדמנויות מוגבלות"

- 22.11.2016
- מאת: **ז'נאן בסול**
- זמין ב- <http://www.themarker.com/career/1.3129140>, נצפה: 22 נובמבר, 2016.

37% מהצעירים הערבים בני 19–23 בישראל אינם משולבים במסגרת פורמלית של לימודים או תעסוקה, ו-52% מהם אינם מוצאים עבודה — כך מצא מחקר חדש של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שעתיד להתפרסם בשבועות הקרובים.

המושג "חוסר מעש" הוטבע לראשונה בבריטניה בסוף שנות ה-80, עם החמרת המדיניות הממשלתית בנוגע לזכאות מובטלים לתמיכה מהמדינה. כיום משתמשים במונח זה כדי לאפיין אנשים שאינם נמצאים במסגרת של לימודים, תעסוקה או הכשרה מקצועית.

מצב של חוסר מעש עלול להוביל לתחושת חוסר מסוגלות עצמית, פגיעה במיומנויות חברתיות, דכדוך ודיכאון, עוני ועבריינות. הוא גם עלול להגדיל את הנטל על המשפחה ועל השירותים הקהילתיים, לפגוע בלכידות החברתית ולהביא להשתתפות מועטה של חסרי מעש בפעילות חברתית, פוליטית ואזרחית. בנוסף לכך, חוסר מעש פוגע בצמיחה הכלכלית, מוביל לירידה בגביית מסים, לעלייה בהוצאות המדינה על קצבאות, ופוגע בשכר לטווח ארוך גם לאחר ההשתלבות בשוק העבודה.

על פי המחקר, המספר הגדול של צעירים ערבים חסרי מעש נובע, בין היתר, ממאפיינים שמבדילים אותם מעמיתיהם היהודים. הצעירים הערבים מתמודדים עם המעבר לשוק העבודה או הלימודים הגבוהים בגיל צעיר יותר, כמעט מיד אחרי סיום הלימודים בתיכון. הם עשויים לקבל הכנה בלתי-הולמת בבחירת מקצוע, פיתוח מיומנויות בחיפוש עבודה וכישורים אחרים הנדרשים לשם השתלבות בשוק העבודה.

"ישנה סברה שלפיה לצעירים ערבים יש יתרון על צעירים יהודים, משום שהם מתחילים את חייהם הבוגרים מוקדם יותר, אבל בפועל רבים מהם חסרי מעש", אומרת עורכת המחקר, נסרין חדאד חאג' יחיא, דוקטורנטית לגיאוגרפיה חברתית באוניברסיטת תל אביב, ומנהלת שותפה של התוכנית ליחסי יהודים-ערבים במכון הישראלי לדמוקרטיה. "בנוסף, כמיעוט אתני, צעירים אלה חיים במציאות של הזדמנויות מוגבלות ונאלצים להיחשף למסגרות הנשלטות על ידי אוכלוסיית הרוב. בראיונות שערכנו

חלק גדול מהצעירים אמרו לי שאין להם מה לחפש פה, כי יש להם הרגשה שהם אזרחים מסוג ב' ואין להם מקום במדינה".

לשלב ערביות בשוק העבודה בגיל צעיר

המחקר נערך בשני שלבים: בשלב הראשון נעשה מחקר איכותני בקרב 30 נבדקים, שנערך בקרב צעירים וצעירות ערבים חסרי מעש. בשלב השני נערך סקר בקרב 442 צעירים ערבים. לפי הסקר, 60.8% מהגברים עובדים או לומדים, לעומת 36.6% מהנשים. 55.2% מהעובדים או לומדים דיווחו על השכלה אקדמאית, לעומת 26.9% מחסרי המעש. כשהנשאלים התבקשו להתייחס למצבם הכלכלי, 57.8% מקבוצת העובדים או לומדים דיווחו שמצבם טוב, לעומת 52.5% מחסרי המעש. הרוב המכריע (77.3%) של קבוצת העובדים או לומדים דיווחו שלא עברו תקופה של חוסר מעש בהגיעם לגיל 18.

65.1% מקבוצת העובדים או לומדים דיווחו שהגישו מועמדות לעבודה אצל מעסיק יהודי, לעומת 43.6% מקבוצת חסרי המעש. 59% מקבוצת העובדים או לומדים דיווחו שיש להם נגישות לרכב, לעומת 43% מקבוצת חסרי המעש.

"נתון מתסכל עוד יותר הוא על הנשים חסרות המעש. כל אשה ערבייה שנייה בטווח הגילים שכלל המחקר היא חסרת מעש", אומרת חדאד חאג' יחיא. לדבריה, גם המדינה וגם החברה הערבית אשמות בחוסר המעש שבו נמצאות הנשים הערביות. לפי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ל-2015, מבין כלל בני 18-24 בישראל, 20% אינם לומדים ואינם עובדים (15.5% בקרב יהודים ו-32.3% בקרב ערבים). שיעורם של מי שאינם לומדים ואינם עובדים גבוה במיוחד, לפי הלמ"ס, בקרב צעירות ערביות בגילים אלה (44.4%, לעומת 14.2% מהיהודיות).

חדאד חאג' יחיא קוראת למדינה לפעול לשילוב נשים ערביות בשוק העבודה כבר בגיל צעיר, "כשהסיכויים שלהן להישאר בשוק העבודה עולים". המדינה, לדבריה, מזניחה את החברה הערבית בכך שהיא אינה מספקת לה מערכת חינוך טובה שמבטיחה תעודות בגרות איכותיות. היא מציעה שמשד החינוך ישקיע מגיל צעיר בהכוונה מקצועית ובלמודי עברית יעילים. חדאד חאג' יחיא מוסיפה כי "משרד העבודה גם נושא באחריות. מרכזי ההכוונה התעסוקתית שהמשרד מפעיל אינם מספיקים לטיפול בכלל האוכלוסייה, ובמקרים רבים אינם מציעים משרות איכותיות לנשים". היא קוראת למדינה גם להשקיע בתחבורה ציבורית ובהקמת אזורי תעשייה ליד יישובים ערביים.

עם זאת, האצבע המאשימה מופנית גם כלפי החברה הערבית עצמה. לדברי חדאד חאג' יחיא, זאת חברה שמרנית שמסלילה את הנשים מלכתחילה לעבודות מסוימות בלבד. לטענתה, על החברה לעודד יותר את בנותיה להשיג השכלה ותעסוקה איכותית: "בראיונות שערכנו אמרו לי נשים צעירות שההורים שלהן מעודדים רק את השאיפה לעבוד כמורה, כדי לחזור הביתה לבעל ולילדים ב-13:00".